

GENUS ADATBÁZIS – KRETZOI MIKLÓS ÉS A MÚZEUMI INFORMATIKA

T. BIRÓ KATALIN

Magyar Nemzeti Múzeum, H-1088 Budapest, Múzeum krt. 14-16

e-mail: tbk@ace.hu

Abstract

*One of the many fields of interest pursued by Miklós Kretzoi is vertebrate taxonomy. He used to collect evidences on Mammalian species and genera since 1927. The tangible result of this activity is a monograph published in 2000 entitled *Index generum et subgenerum Mammalium*. In course of the work preceding the publication of the monograph the data set was organised into a database and made available on internet for three years as part of the contributions of the Hungarian National Museum to the database project of the NIIF (National Information Infrastructure Project), under the name of GENUS database. With major modifications in the HNM informatical system, the availability of the databases ceased.*

Following the publication of the monograph and in honour of Miklós Kretzoi, on the occasion of the 100th anniversary of his birth, we revitalised the database in another system at the server of the Archaeocomp association (www.ace.hu/GENUS). At the same time, some key statistical data were collected that were put forward by him but which he could not accomplish any more.

Kivonat

*Kretzoi Miklós szerteágazó érdeklődési területeinek egyike a gerinces taxonómia. 1927 óta gyűjtögette az adatokat az emlős fajokról, nemzetségekről. Az adatgyűjtés kézzel fogható eredménye egy 2000-ben megjelent monográfia, *Index generum et subgenerum Mammalium* címmel. A monográfiát megelőző munkálatok során a gyűjtött adatokat adatbázisba szerveztük és a Magyar Nemzeti Múzeum által nyilvánosan szolgáltatott adatbázisok között három évig interneten tettük elérhetővé (GENUS adatbázis néven) az NIIF adatbázis tartalomszolgáltatási pályázat keretében. Az adatok hozzáférhetősége a MNM rendszer átalakításával megszűnt.*

A monográfia megjelenése után és Kretzoi Miklós születésének 100. évfordulója tiszteletére a szolgáltatást más rendszerben felélesztettük (www.ace.hu/GENUS). Ez egyben alkalmat adott arra is, hogy néhány olyan statisztikai értékelést elvégezzünk az adatokkal kapcsolatosan, amelyet még Miklós bácsi vetett fel, de a megvalósításukra már nem kerülhetett sor.

KULCSSZAVAK: GERINCES PALEONTOLOGIA, TAXONÓMIA, EMLŐSÖK, ADATBÁZIS

KEYWORDS: VERTEBRATE PALAEONTOLOGY, TAXONOMY, MAMMALS, DATABASE

Bevezetés

Valamennyien, akiknek szerencsénk volt ismerni Miklós bácsit, rengeteg segítséget, inspirációt kaptunk tőle. Ez a tanulmány arról a ritka esetről szól, amikor valamit sikerült segítségképpen hozzátenni kifogyhatatlan ötleteihez és példamutató alaposággal, igényesen megvalósított témáihoz.

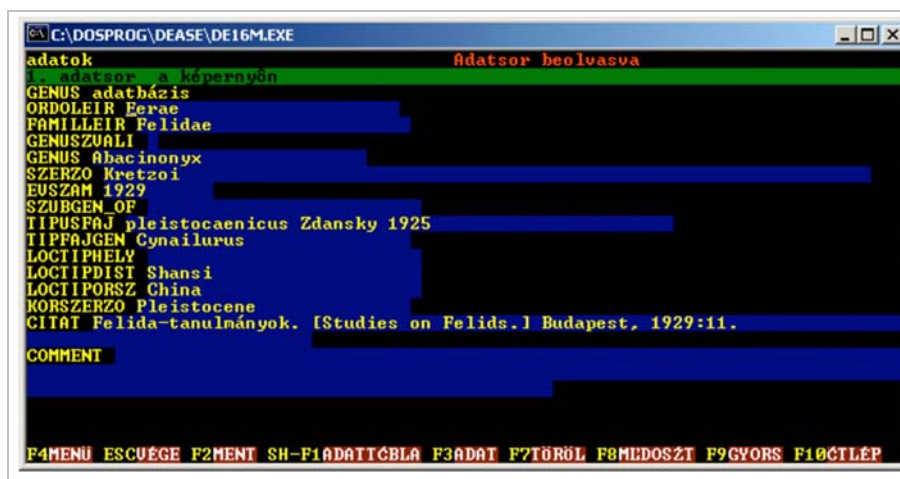
Kretzoi Miklós érdeklődése igen korán fordult a paleontológiai kutatások alapja, a taxonómia irányába. Rendszeresen gyűjtötte az adatokat az új fajokról, nemzetségekről, mint akkortájt mindenki, cédulakatalógusban. Több, mint 50 év alatt felhalmozott adatait a kilencvenes évek elején, az első személyi számítógépek magyarországi elterjedésével szinte párhuzamosan, adatbázisba rendezte - segítségemmel, és szerzőtársi minőségben is közreműködő állandó

munkatársával, feleségével, Kretzoiné Bertalan Máriával.

Az adatbázis első verziója a kor "jolly joker" mindenható adatbázis kezelő rendszerében, dbase-ben készült, az akkori tároló és memória kapacitásoknak megfelelően, szinte betűnként (1,2 Mbyte-os adagokban). Az összeállítást, lekérdezést már az akkor a múzeumi leltári adatbázis felkent hordozójának szánt DataEase-ben alakítottuk ki, ami összehasonlíthatatlanul többet tudott lekérdezések, listázások terén (**1. ábra**).

Hálózati szolgáltatás

A munka szerencsésen egybeesett a magyarországi tartalomszolgáltatást fellendíteni célzó törekvésekkel, konkrétan az NIIF (Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program)

1. ábra

Az eredeti adatbázis szerkesztő, DataEase programban

2. ábra

Az NIIF adatbázis pályázat keretében szolgáltatott változat, INGRES programban

adatbázis-pályázatával, amelyen a Magyar Nemzeti Múzeum és az Archeocomp Egyesület is indult. Ebben a programban azt vállaltuk, hogy hálózaton keresztül, két nyelven (magyar, angol) elérhetővé, lekérdezhetővé teszünk olyan, nemzetközi érdeklődésre is számot tartó adattartalmat, ami részben a múzeum működése, részben az interdiszciplináris/archeometriai jellegű kutatások során keletkezett. A bemutatott adatbázisok az MNM részéről egy gyűjteményi adatbázis, az Archeocomp részéről egy archeometriai adatbázis rendszer, egy holocén palinológiai rendszer, az ÁDÁM avar lelőhelykataszter aktuális változata és a GENUS adatbázis alkották.

A szolgáltatást a Magyar Nemzeti Múzeum Sun szerverén indítottuk be, INGRES adatbázis kezelő rendszeren, melynek használatát jórészt az adatbázis pályázattal kapcsolatban tanultuk meg (2. ábra). Az adatbázis kezelő üzemeltetése, felélesztése Nagy György és Párdi Ferenc munkája, és rengeteget köszönhetünk a DATE (Debreceni Agrártudományi Egyetem) Számítógépes Laboratórium munkatársainak.

A szolgáltatás időtartama a pályázati kiírás szerint minimum három év volt. Ezt teljesítettük is, de 1998 után a múzeum szervezeti felépítésében, személyi állományában és informatikai stratégiá-

jában beállott változások miatt az INGRES-ben szolgáltatott adatbázisok elhaltak; annyira, hogy a rendszerleírást és a képernyőterveket is csak az archiv adatállományokból tudtam "kikukázni".

Azóta többször felmerült az adatbázisok újraélesztésének (aktualizálásának...) gondolata, de a napi teendők mindig fontosabbnak, sürgősebbnek bizonyultak.

Az adatbázis utóélete

Szerencsére, az adatbázis eredetije nem halt el a hálózati szolgáltatással. Számtalan lista, egyeztetés, javítás után készült el az adatokból az emlős nemzetségek adatait katalógusszerűen közlő monográfia. Ezek a javítások már nem az eredeti adatbázison, hanem annak szöveges formába öntött katalógus változatán készültek, tehát az adatbázis adatai a monográfiához képest elavultak, hibásak. A hiteles szövegnek természetesen a monográfia tekinthető (Kretzoi—Kretzoi 2000), amihez - ha egyszer erőnk engedi - utána kellene igazítani az adatbázisbeli adatokat is. Ha az ifjú paleontológus - zoológus generáció bevállalja, akár az adatok kiegészítése, folytatása is cél lehet, hiszen az emlős nemzetségek leírása, azonosítása nem állt le az adatgyűjtés határárával (1980-as évek közepe).

Keresési szempontok

Ha ORDOLEIR tartalmazza:	Ha FAMILLEIR tartalmazza:	Ha GENUSZVALI tartalmazza:	Ha GENUS tartalmazza:	Ha a SZERZO nevében szerepel:
			Felis	Kretzoi
Ha az EVSZAM tartalmazza:	Ha SZUBGEN_OF tartalmazza:	Ha a TIPUSFAJ tartalmazza:	Ha a TIPFAJGEN tartalmazza:	Ha a LOCTIPHELY tartalmazza:
Ha a LOCTIPDIST tartalmazza:	Ha a LOCTIPORSZ tartalmazza:	Ha a KORSZERZO tartalmazza:	Keres	

[Vissza](#)

ORDOLEIR	FAMILLEIR	GENUSZVALI	GENUS	SZERZO	EVSZAM	SZUBGEN_OF	TIPUSFAJ	TIPFAJGEN	LOCTIPHELY	LOCTIPDIST
Ferae	Felidae		Avitofelis	Kretzoi	1929		zitteli Gaillard	Felis	La Grive- St. Alban	Isere
Ferae	Felidae		Dolichofelis	Kretzoi	1929		gallica Kretzoi	D.	Ardé	Issoire
Ferae	Nimravidae?		Eofelis	Kretzoi	1938		edwardsii Filhol	Pseudaelurus	Quercy	
Ferae	Felidae		Prionofelis	Kretzoi	1929		rubiginosa Geoffroy	Felis	Pondichery	
Ferae	Felidae		Styriofelis	Kretzoi	1929		turnauensis Hoernes	Felis	Turnau	

3. ábra - a GENUS adatbázis új keresési felülete (www.ace.hu/genus)

Az adatbázis revitalizálása

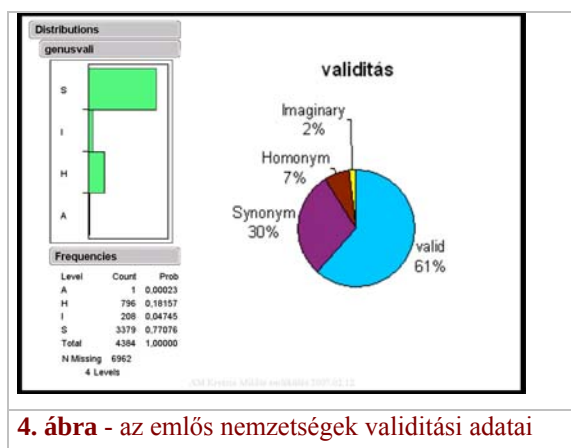
Az adatbázist, Kretzoi Miklós születésének 100. évfordulója alkalmából, újra felállítottuk, ezúttal az Archeocomp egyesület szerverén, MySQL adatbázis kezelő alatt. A hálózatilag elérhető változat Nagy György és Telcs Gábor munkája, egyben ezzel szeretnénk megindítani a korábban működő közhasznú adatbázisok "újraélesztését". Az Archeocomp szerveren számos olyan adattartalom működik, amely az egyesület tagjainak munkája; az Archeometriai Műhely folyóirat is itt található (természetesen nem adatbázis formában). Kicsit megint ezen "tanulunk", és remélem, sok hasznos információt tudunk közzétenni.

A felállított adatbázis azonos az 1996-ban szolgáltatott változattal, csak minimális javításra volt módunk - ezek elsősorban a lekérdezések során nyilvánvalóvá vált elütések. A monográfia adataival való tételes összehasonlítás, annak visszavezetése az eredeti adatbázisba, meghaladja lehetőségeinket és szaktudásunkat is. Ennek ellenére bízunk benne, hogy az adatok így is használhatóak és hasznosak lesznek a gerinces paleontológiai kutatás számára, és a hibák arra ösztönzik a felhasználókat, hogy folytassák Kretzoi Miklós munkáját (**3. ábra**).

HU ISSN 1786-271X; urn:nbn:hu-4106 © by the author(s)

Játék az adatokkal

Az adatbázis természetszerűleg több, mint az adatok összessége. A megvalósult hálózati szolgáltatás elsősorban egyedi lekérdezéseket támogat - a teljes adatmennyiséggel való "játék", amit Miklós bácsi mindig is a munka fő céljának tartott, ennél szabadabb hozzáférést igényel, az eredeti adatok szintjén. A továbbiakban néhány olyan lekérdezést, grafikont mutatok be, melynek tervét még közösen fontolgattuk (**4, 5 ábra**).

4. ábra - az emlős nemzetségek validitási adatai

5. ábra - az emlős nemzetségek felállításának hisztogramja, 1758-1984

Be kell számítani az adatbázis hibáit. de a megfigyelt tendenciák - a nagy számok törvénye alapján - így is elfogadhatóak. Be kell számítani az adatbázis hibáit. de a megfigyelt tendenciák - a nagy számok törvénye alapján - így is elfogadhatóak.

Kívánom, hogy a gerinces paleontológia művelői számára ezek a grafikonok a továbblépés, tovább gondolkodás eszközévé váljanak, és a rendszeres adatgyűjtésre is akadjon vállalkozó.

Irodalom

Kretzoi Miklós--Kretzoi Mária (2000): *Index generum et subgenerum Mammalium*. Fossilium Catalogus I. Ed. W. Riegraf, Animalia Pars 137. Sect. 1-2. Backhuys Publishers, Leiden, pp. 1-725

Az adatbázis hálózati elérhetősége:

www.ace.hu/genus